Nemzeti Örökségvédelmi
Fejlesztési Nonprofit Kft.

SAJTÓANYAG

A pécsi Jakováli Haszán pasa-dzsámi új kiállításának ünnepélyes átadása

2022. április 04-én 13.00 órakor rendezték meg a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. szervezésében „A pécsi Jakováli Haszán pasa-dzsámi turisztikai célú fejlesztése" nevű projekt új kiállításának ünnepélyes megnyitóját.

A kiállítást ünnepélyes keretek között, Füleky Zsolt, a Miniszterelnökség építészeti, építésügyi és örökségvédelmi helyettes államtitkára, Adnan Polat, a Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány elnöke, valamint Glázer Tamás, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója nyitotta meg.

A dzsámi története

Bár Pécs már 1526 óta az oszmán hódoltság hatása alatt állt, a törökök csak az 1543. évi foglalást követően költöztek be, és a város csak Buda visszafoglalásának évében, 1686-ban szabadult fel az uralom alól így ma Pécs az oszmán kori emlékekben leggazdagabb magyar város. Az oszmánok amellett, hogy gondoskodtak a megszállt területek katonai védelméről, megteremtették a muszlim mindennapi élet kereteit is: egymás után épültek iskolák, fürdők, kutak, derviskolostorok, mecsetek és dzsámik.

Jakováli Haszán pasa alapítványa is egy kisebb vallási negyedet, úgynevezett küllijét alkotott Pécsett, ami a városfalon kívül, a Szigeti-kapu előtt létesült. Ehhez tartozott a dzsámi és a mevlevi dervis kolostor, valamint a vallási főiskola, vagyis a medresze, és az ehhez csatlakozó nyitott konyha, az imaret is, ahol az utazóknak és a szegényeknek főztek. A vakufhoz tartozott még kert és temető is. Ez az épületegyüttes alkotta a település nyugati részén elterülő Szigeti külváros muszlim központját. Bár a küllije épületeinek többsége mára szinte nyomtalanul eltűnt, a dzsámi szerencsésen átvészelte a háborúkat, és a későbbiekben a Baranya Megyei kórház kápolnájaként funkcionált.

Elpusztult előcsarnoka ellenére is ez az egyetlen olyan oszmán hódoltság korabeli magyarországi dzsámi, amely kupolás terével és minaretjével együtt teljes épségben fennmaradt. Belső faldíszítése egyes felületeken annyira épen maradt, hogy Isztambulból is csodájára járnak a 18. század kutatói.

A dzsámi a kor oszmán építészetének jellegzetes épülete: a kőből, részben téglából épített, négyzet alaprajzú műemléket egy nyolcszögű dobon nyugvó félgömb kupola fedi. Minaretje az északnyugati sarkon csatlakozik az épülethez. Homlokzatait első szinten szamárhátíves felülvilágítóval záruló kőkeretes ablakok törik át, amelyekben a földszinten, kívül új vasrács, felette egykor stukkókeretbe, ma betonba ültetett ablakszemek helyezkednek el.

Északnyugati oldalán állt az előcsarnoka, ami a legújabb kutatások szerint zsindelytetős volt. Ezt támasztja alá, hogy nem találtak oszlopmaradványokat.

A minaret a dzsámi bejáratától jobbra, az északnyugati sarkon egy lépcsőzetes lábazaton áll. A tizenkétszög alaprajzú törzset körerkély tagolja, amelynek vas-, (eredetileg kő-) korlátja és a minaret süvege 19. századi eredetű. A körerkélyre vezető csigalépcső bejárata a dzsámiból, a valaha volt kórus magasságában nyílik, kijárata délkelet irányába, Mekka felé néz. A dzsámi bejárata az előcsarnokból – jelenleg a folyosóról – nyílik.

Kapuzatának faragott kőkerete és sztalaktit díszítése a magyarországi emlékanyagban egyedülálló.

A műemléki helyreállítás és a török kori részletek feltárása a korábbi kórházi kápolna államosítása után, 1955-1961 között zajlott, a dzsámi ekkor nyerte el ma látható formáját. A török állam 17.sz-i enteriőr berendezéssel segítette a megnyitást.

A fejlesztés bemutatása

A Jakováli Haszán dzsámi az egyedül Pécsen megtelepedő mevlevi dervisek központja volt: őket hívják táncoló, vagy kerengő derviseknek. A dzsámi előterében megújult kiállítás a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft., a Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány és a Külgazdasági és Külügyminisztérium együttműködésében valósult meg.

Az állandó tárlat bemutatja az UNESCO világörökségként jegyzett Mevlevi dervis kultúrát, Pécs hódoltsági történelmén keresztül a város török építészeti emlékeit, és bemutatja az egykori „titokzatos Kelet” hatását a mai iparművészetre, zenére, kultúrára.

A kiállítás

A megújult kiállítás három helyiségen kalauzol végig, ahol nem csupán az oszmán-kori Pécsről, de a magyar-török kulturális kapcsolatokról is benyomást szerezhet a látogató.

Az előtérben az Evlia Cselebi török világutazó 1663 nyarán ezen a helyen tett látogatására reflektáló muszlim kert és dioráma fogadja az érkezőket, ahol rövidfilm mutatja be a pécsi derviseket, a diorámában pedig megtekinthető jellemző ruházatuk és hangszereik is.

A magyar-török kulturális kapcsolatokról szól a második tematikai együttes. Magyar-török zenei együttműködés, az izniki török kerámia hatása a pécsi Zsolnay porcelánra, a magyar kávékultúra török gyökerei, török motívumok az úri hímzésben és az ormánsági református templomok kazettáin mutatja a kulturális kapcsolatok sokrétegűségét, gazdagságát.

A kiállítás emléket állít Kobzos Kis Tamás Kossuth-, Liszt-, Magyar Örökség és Prima díjjal, és a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszttel kitüntetett zenész-restaurátornak is.

Az „Érzékek Terme” minden érzékszervre hatást gyakorol, az érdeklődő a látás, hallás, ízlelés, tapintás során különleges kapcsolatba kerülhet a 16-17. századi hódoltságkori élettel.

A dzsámi bejárata felé haladva a folyosó bal oldalán időszalag mutatja Pécs 16-17. századi történetének fontos mérföldköveit.

Érintőképernyő és további vizuális eszközök segítik az ismeretszerzést, a város törökkori emlékei térképes formában kerültek bemutatásra, míg korabeli ábrázolásai egy monitoron követhetők végig, ugyanitt múzeumpedagógiai feladatok megoldására is van lehetőség.

A dzsámi 2022. április 5-től hétfő kivételével 10-18 óra között várja a látogatókat, igazodva ezzel is Pécs város épített örökségének turisztikai kínálatához

Egyéb érdekességek a dzsámiban

A bejárattal szemben lévő délkeleti fülke jelöli ki az imádkozás irányát, amelyet egy Mekka irányába húzott egyenesre merőlegesen emelnek. Ennek tengelyében helyezkedik el a tizenkétszög hét oldalával záruló imafülke, a mihráb. A fülkét felül gazdag – részben kiegészített – sztalaktit boltozat díszíti, amelynek keretezése részben rekonstrukció. A fülke közepén egy ismeretlen, vélhetően előkelő személy kézjegyének festett maradványa látható. Az imafülkét két oldalról gyertyatartók díszítik. A mihráb jobb oldalán áll – a feltárt, 16. századi eredeti szószék helyén - a fából készült, gazdagon faragott szószék. Az imafülke bal oldalán helyezték el a korán-olvasószéket, a padozatot szőnyegek borítják. A bejárat két oldalán lévő pódium a nők helye a dzsámiban. A falakon a festett geometrikus és indás motívumokon kívül, keretezett, úgynevezett kartusokban eredeti festésben Korán idézetek, azaz szúrák olvashatóak. A fal többi részén látható táblák – fekete zománcozott fém, illetve fehér porcelán – Allah, Mohamed, és az Őt követő kalifák: Abu Bakr, Omár, Oszmán, Ali, Haszán és Hüszein nevét tartalmazzák.

A dzsámi körül - a török időkben - temető is volt, amelynek sírköveit a 18. század elején elhordták a közeli jezsuiták építkezéseihez. Az udvart szegélyező rézsűben a múzeum tulajdonában lévő, volt török sírkövek – illetve azok kiegészítő kellékei – láthatóak.